

วิถีชีวิต “คนสองน้ำ” จังหวัดระนอง

The Way of life of Khon song nam in Ranong Province

ปริญญา ปานชานา

Parinya Panchawna

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Faculty of Education, Suratthani Rajabhat University

(รับบทความเมื่อ 10 กันยายน 2550; ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ 20 เมษายน 2551)

Abstract

The purpose of this study was to find out about the Khon song nam's way of life from the past to the present. These were the ways of living, forms of employment and relationships, It also studied the problems and needs of the Khon song nam people. The results of the study were divided two time frames. The first was when they immigrated to Ranong Province (before 2004). The second period was from 2004 to the present.

The results' of the study revealed that the Khon Song nam's problems and needs can be categorized into 4 groups: standard of living, environment, basic rights and the requirement of Thai nationality.

Keywords: The Way of Life, Khon Song Nam, Ranong Province

บทนำ

ระนองเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ตอนบน ติดทะเลอันดามัน พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยภูเขาสูง สลับซับซ้อนและเกาะใหญ่น้อยประมาณ 62 เกาะ ธรณีสัณฐานส่วนใหญ่เป็นหินอัคนีและหินทราย ทำชื่อเสียงให้จังหวัดทางด้านการทำเหมืองแร่ดีบุก โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 3 มีชาวจีนคนหนึ่งชื่อคอซู้เจียง ขอประมูลอาคารดีบุกได้และทำอาคารดีบุกอยู่สิบปี ส่งเงินภาษีให้แก่รัฐบาลกลางโดยมิได้ขาดค้าง จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองระนอง (คอซู้เจียง) เมืองระนองจึงพัฒนาตัวขึ้น มีผู้อพยพเข้ามาก่อตั้งจนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ทำให้ระนองกลายเป็นจังหวัด ที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย ประกอบกับภูมิประเทศที่เป็นเกาะเล็กเกาะน้อยตาม

ชายฝั่ง ระนองจึงเป็นที่รวมของกลุ่มคนหลายกลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มชาวไทยและชาวจีนที่ประกอบอาชีพขุดแร่ดีบุกขายมาแต่โบราณ ส่วนกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ประกอบอาชีพทางทะเลเรียกว่า “ชาวเล” หรือ “ชาวน้ำ” คนเหล่านี้อาศัยอยู่ตามเกาะสำคัญๆ เช่น เกาะสินไห เกาะเหลา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่น่าสนใจ

นอกจากนี้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การที่ไทยต้องเสียดินแดนเมืองมะริดรวมทั้งเมืองมะลิวัลย์แก่อังกฤษและได้มีการปักปันเขตแดนไทย โดยใช้แม่น้ำกระบุรีเป็นเส้นกั้นพรมแดนในปี พ.ศ. 2442 นั้น ทำให้คนไทยบางส่วนต้องข้ามไปข้ามมาระหว่างเมืองมะริด

และมะลิวัลย์กับจังหวัดระนอง เหมือนเมื่อครั้งก่อนโน้น ที่เมืองมะริด และมะลิวัลย์ยังเป็นเขตแดนไทย เพราะยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติอยู่ ต่อมาเมื่ออังกฤษปล่อยให้พม่าปกครองตัวเอง ดินแดนเมืองมะริด และเมืองมะลิวัลย์ก็ตกเป็นของพม่าด้วย ดังนั้นคนไทยบางส่วนจึงอพยพข้ามมาอยู่ทางฝั่งไทยในจังหวัดระนอง และบางส่วนอยู่ในพม่า ซึ่งยังมีการติดต่อเดินทางข้ามไปมาระหว่างหมู่บ้านต่างๆ ในเมืองมะริดและมะลิวัลย์กับจังหวัดระนอง แต่พอในช่วงสมัยที่พม่ามีการปกครองแบบรัฐบาลผสม ทหารพม่าได้เข้ายึดและถือครองที่ดินในหมู่บ้านตามแนวตะเข็บชายแดนไทย ทำให้คนไทยที่ตกค้างอยู่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ต้องหลบหนีเข้ามาในประเทศไทย โดยเข้ามาพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องฝั่งไทยในจังหวัดระนองและไม่สามารถเดินทางไปไหนได้ เนื่องจากไม่มีบัตรประชาชนที่บอกสัญชาติได้ว่าเป็นคนไทยหรือเป็นคนพม่า เพราะกลุ่มคนเหล่านี้เมื่ออยู่ฝั่งพม่า พม่าก็ถือว่าเป็นคนไทยจึงไม่ให้บัตรประชาชนพม่า เมื่อเข้ามาอยู่ฝั่งไทยก็ถือว่าเป็นคนพม่าจึงไม่ให้บัตรประชาชนไทยเช่นกัน ดังนั้นชาวบ้านจึงเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “คนไทยฝั่งพม่า” บ้าง “คนสองน้ำ” บ้าง และ “คนฝั่งพม่า”

เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้มาอยู่รวมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่ม มีการแต่งงานข้ามกลุ่ม เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน กลายเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เรียกกันว่า “กลุ่มคนสองน้ำ” โดยกล่าวกันว่า “กลุ่มคนสองน้ำ” เป็นกลุ่มที่อยู่ตามเกาะต่าง ๆ ยังตัดสินใจไม่ได้ว่าเกาะเหล่านี้เป็นของพม่าหรือเป็นของไทย แต่บางคนก็กล่าวว่า “กลุ่มคนสองน้ำ” เป็นลูกที่มีพ่อแม่คนใดคนหนึ่งเป็นพม่า ต้องข้ามไปอยู่ฝั่งพม่าบ้างฝั่งไทยบ้างและจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่กล่าวว่า “กลุ่มคนสองน้ำ” ก็คือคนไทยที่ตกค้างตั้งแต่การเสียดินแดนในสมัยรัชกาลที่ 5

กลุ่มคนสองน้ำได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดระนองเป็นจำนวนมาก โดยกลุ่มคนเหล่านี้ ไม่มี

สัญชาติจึงไม่สามารถมีเลขประจำตัวประชาชนหรือทะเบียนบ้าน และเป็นที่น่าประหลาดใจ เมื่อพบว่ามียุวกเด็กซึ่งเป็น “เด็กสองน้ำ” เข้ามาเรียนหนังสือในโรงเรียนของจังหวัดระนองเป็นจำนวนมาก กลุ่มเด็กเหล่านี้ไม่มีสูติบัตร ไม่มีทะเบียนบ้าน แต่ก็สามารถเรียนหนังสือได้ จึงเป็นข้อสังเกตว่าต่อไปในอนาคตเด็กกลุ่มนี้จะมีโอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาหรือไม่ และเมื่อเด็กเหล่านี้จบการศึกษาแล้วพวกเขาสามารถทำงานในสายงานที่ตนถนัดได้หรือไม่ อนาคตของพวกเขาเหล่านี้จะเข้ามาเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติหรือเป็นเพียงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดระนองเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนสองน้ำดังกล่าวข้างต้นของจังหวัดระนองยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้ได้ผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มตนกับกลุ่มอื่นได้เป็นอย่างดี และเล็งเห็นคุณค่าของการศึกษา พร้อมกันนั้นก็สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาตัวเองให้เข้ากับกลุ่มชนอื่นในสังคมได้เป็นอย่างดีด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มคนสองน้ำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตลอดจนสภาพปัญหาและความต้องการในอนาคตของคนกลุ่มนี้

การศึกษาเรื่อง วิถีชีวิต “คนสองน้ำ” จังหวัดระนองมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของ “คนสองน้ำ” ในจังหวัดระนองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในด้านวิถีชีวิต 3 ด้าน ได้แก่ วิถีชีวิตด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิตด้านการทำมาหากิน วิถีชีวิตด้านความสัมพันธ์ของครัวเรือนและเครือญาติ และเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่ม “คนสองน้ำ” ในจังหวัดระนอง การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มคนสองน้ำที่เรียกตัวเองว่าเป็นกลุ่ม “ไทยพลัดถิ่น” และอพยพมาจากพม่าเข้ามาอยู่ในจังหวัดระนอง เลือกเฉพาะกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดระนองตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปเท่านั้น ไม่ใช่กลุ่มคนเชื้อสายพม่าหรือมอแกนที่อาศัยอยู่ตามเกาะต่างๆ

ในจังหวัดระนอง การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้การสัมภาษณ์ ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์ เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ขณะสัมภาษณ์ได้ใช้วิธีการ สังเกตควบคู่ไปด้วย ตลอดจนการเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนประกอบ

ความเป็นมาของ “คนสองน้ำ”

“คนสองน้ำ” ถิ่นเดิมอยู่ที่เมืองมะริดและเมืองมะลิวัลย์ ซึ่งเป็นคนไทยเมื่อครั้งก่อนที่จะเสียดินแดนส่วนนี้ให้กับประเทศอังกฤษที่เข้ามาปกครองพม่า ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ไทยต้องเสียดินแดนเมืองมะริดรวมทั้งเมืองมะลิวัลย์แก่อังกฤษ และได้มีการปักปันเขตแดนไทย โดยใช้แม่น้ำกระบุรีเป็นเส้นกั้นพรมแดนในปี พ.ศ. 2442 นั้น คนไทยที่อยู่ในเขตอำเภอมะลิวัลย์ และเมืองมะริดก็ยังคงติดต่อ ข้ามไปข้ามมาระหว่างกันเหมือนเมื่อครั้งก่อนโน้นที่ยังไม่ได้ มีการปักปันเขตแดนไทย เพราะยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติอยู่และอังกฤษเองก็มิได้เข้มงวดกับกลุ่มคนไทยเหล่านี้ ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่ง จากจดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ รศ.128 ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ซึ่งใช้นามแฝงว่า “นายแก้ว” มีความเมื่อเสด็จถึงหัวเมืองต่างๆ ของเมืองระนอง ดังนี้ “...เมื่อเสด็จถึงที่ประทับแรมนั้น มีราษฎรไปรับเสด็จอยู่มากกับพวกราษฎรที่อยู่ในเขตอำเภอมะลิวัลย์ แขวงเมืองมะริด ซึ่งเป็นอาณาเขตอังกฤษนั้น ได้พากันเข้ามาเฝ้ามาก ผมทราบว่ นายสุก นายกองตระเวนเมืองมะริด ได้เป็นผู้ชักชวนให้เข้ามา เห็นหน้าคนเหล่านั้น ผมรู้สึกชอบกล เพราะที่จริงก็เป็นไทยๆเราแท้ๆ แต่นายเป็นคนต่างชาติต่างภาษาน่าอนาใจอยู่บ้าง ตัวนายสุก เองนั้นผมทราบว่ไม่ได้แปลงชาติ ยังเป็นคนไทยแท้ๆ และอยู่ข้างจะเป็นผู้ที่มีใจเอื้อเฟื้อดี ถ้าทางฝ่ายเรามีการงานอันใดก็เข้ามาช่วย กับเป็นกรรมการโรงเรียนด้วย ได้เป็น

ผู้ชักชวนให้คนในแดนมะลิวัลย์เข้าเรียไรหารายได้บำรุงโรงเรียน เพราะเด็กๆพากันต้องเข้ามาเรียนหนังสือทางฝั่งเรา นี้ก็พอจะรอดได้แล้วว่าราษฎรในแดนอังกฤษต้องมาเล่าเรียนในเมืองไทย เคยได้ยินแต่ไทยไปเรียนที่เมืองอังกฤษ นี้กลับตรงกันข้ามเสียบ้างก็ดี แต่ถ้าจะรอด อย่าขยายขึ้นว่าคนในแดนอังกฤษจังหวัดไหนก็แล้วกัน เป็นแต่ทำขิมๆไว้ว่าแดนอังกฤษเท่านั้นเวลาเสวยเย็นแล้วนายสุกได้เข้าไปเฝ้าในห้องประทับบนพลับพลา ได้ปฏิสันถารอยู่นาน...” การเสด็จพระราชดำเนินเยือนเมืองระนองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.2452 เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ได้ประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ และทรงพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุเล่าเรื่องราวการเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนั้นไว้ในหนังสือ จดหมายเหตุ ประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ รศ.128 ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ โดยใช้ นามแฝง “นายแก้ว” นอกจากนี้ในจดหมายเหตุ ยังได้กล่าวถึงที่มาของชื่อเมืองมะลิวัลย์ ว่า “...ไม่เสียใจเลยในการที่ดินลูกขึ้นดูแลเข้า ทางฝั่งตะวันตกเป็นเขตแดนเมืองมะริด ตรงที่เรือจอดออกไป วิกตอเรียปอยน์ ตรงกับเกาะวิกตอเรีย ซึ่งไทยเราเรียกว่า เกาะสอง เป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอมะลิวัลย์ นามมะลิวัลย์นี้เจ้าคุณรัชฎา อธิบายว่า มีเรื่องเล่ากันมาว่า ลำคลอง ลดเลี้ยวมาก จึงเรียกว่า คลองหลีกสวรรค แต่เป็นธรรมชาติของคนไทยชาวไต้มักพูดตัดคำห้วนๆชื่อคลองจึงกลายเป็นคลองหลิววันไป ภายหลังพม่า เรียกไม่ถูกเรียกเป็นมะลิวน จึงกลายเป็นมะลิวัลย์ต่อมา...” และในช่วงราว พ.ศ. 2484 - 2488 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เยอรมันร่วมกับอิตาลีและญี่ปุ่น ซึ่งเป็นฝ่ายอักษะทำสงครามกับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา จีน และรัสเซียซึ่งเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่อ่าวพังงา จังหวัดชุมพร เมื่อ พ.ศ.2484 กองพันทหารบกจังหวัดชุมพร ได้นำทหาร และยุวชนทหารออกไปต่อต้านเพื่อป้องกัน

อาชีพโดยเกิดการสู้รบกันที่บริเวณท่ายาง ทั้งทหารญี่ปุ่นและทหารไทยเสียชีวิตเป็นจำนวนไม่น้อย ครั้นรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นตกลงกันให้ทหารญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไปยังพม่า ซึ่งสมัยนั้นพม่าเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ทหารญี่ปุ่นก็เดินทัพจากชุมพรไประนองโดยทางรถยนต์และทางเท้า นอกจากนี้ได้มีการสร้างทางรถไฟจากชุมพรไปถึงเขาฝาชีจนสำเร็จสามารถลำเลียงทหารและ ยุทโธปกรณ์โดยทางรถไฟนำลงเรือที่เขาฝาชี ซึ่งเป็นฐานทัพเรือของญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งจุดที่ตั้งกองทหารของญี่ปุ่นในจังหวัดระนองมีด้วยกันหลายจุด ได้แก่ ที่ตำบลน้ำจืด คือ บริเวณที่ตั้งโรงเรียนกระบือวิทยายุทธปัจจุบัน ที่เขาฝาชี บริเวณสุดปลายทางรถไฟ ที่ปากน้ำระนอง มีเรือรบมาจอดประจำการอยู่จึงมีทหารมาอยู่ประจำ เครื่องบินรบของอังกฤษได้มาทิ้งระเบิดที่เขาฝาชี ที่ปากน้ำระนอง และทิ้งทุ่นระเบิดในแม่น้ำกระบือ จากปากน้ำระนองถึงปากน้ำละอุ่น ทำให้คนไทยบางส่วนในจังหวัดระนอง แลวกระบุรีได้หนีทหารญี่ปุ่นข้ามไปอยู่กับญาติพี่น้องในเมืองมะริดและมะลิวัลย์ จากการสัมภาษณ์นายอาภรณ์ อภิพัฒน์กุลวงศ์ วันที่ 3 มิถุนายน 2549 “หลังจากที่ญี่ปุ่นเข้ามาตั้งกองทัพอันที่กระบือ กลัวว่าระเบิดจะลงบริเวณนั้นก็เลยหนีเข้าไปอาศัยญาติพี่น้องในเมืองมะริดและมะลิวัลย์ ซึ่งสมัยนั้นอังกฤษยังปกครองพม่าอยู่” ต่อมาเมื่อทหารญี่ปุ่นได้ยกกองทัพไปแล้วเพราะแพ้สงครามฝ่ายสัมพันธมิตร คนไทยที่อพยพไปอยู่เมืองมะริดและมะลิวัลย์ก็อพยพกลับมายังฝั่งระนอง แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ได้อพยพเข้ามา เพราะเมื่อเข้าไปอยู่ได้สร้างบ้านและสร้างครอบครัวที่นั่น มีเรือสวนไร่นาและที่ดินทำกิน

ต่อมาหลังจากนั้นประมาณราว 40-50 ปี เมื่ออังกฤษปล่อยให้พม่าปกครองตนเองกลุ่มคนไทยในเมืองมะริดและมะลิวัลย์ ต่างพากันอพยพเข้ามาอยู่กับญาติทางฝั่งไทย โดยก่อนหน้านั้นก็มีการเดินทางไปมาหาสู่กัน

ระหว่างหมู่บ้านต่างๆในเมืองมะริดและเมืองมะลิวัลย์กับจังหวัดระนองอยู่ก่อนแล้ว จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ผู้นำของพม่าต่างก็แย่งชิงอำนาจในการปกครอง มีการลอบสังหารเกิดขึ้นบ่อยครั้ง จนกระทั่งประมาณปี 2494 ในช่วงสมัยของนายพลเนวิน ซึ่งมีการปกครองที่เข้มงวดมาก โดยเฉพาะกับชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในพม่า ส่งผลกระทบต่อผู้คนในหมู่บ้านคนไทยที่อยู่ในเมืองมะริดและมะลิวัลย์ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่มีเลยจึงเริ่มอพยพพลัดถิ่นเข้าสู่จังหวัดระนองมาเรื่อยๆ จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ.2528 ได้มีการสำรวจ และออกบัตรไทยพลัดถิ่นให้กับผู้อพยพเข้าเมืองทางด้านชายแดนพม่า โดยให้เข้ามาอยู่ก่อนปี 2519

วิถีชีวิต “คนสองน้ำ” ในจังหวัดระนอง

การศึกษาวิถีชีวิต “คนสองน้ำ” จังหวัดระนอง โดยการสัมภาษณ์ชาวบ้านในท้องถิ่น ผลการสัมภาษณ์ดังกล่าวผู้ศึกษาได้สังเคราะห์วิถีชีวิตของ “คนสองน้ำ” ในจังหวัดระนองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยกำหนดเป็น 2 ช่วง ดังนี้ (1) ช่วงแรกของกลุ่มคนสองน้ำที่อพยพเข้ามาอยู่ฝั่งไทยในจังหวัดระนอง (ก่อนปี พ.ศ. 2547) (2) ช่วงปี พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน ช่วงที่เกิดภัยธรรมชาติธรณีพิบัติสึนามิและมีการสำรวจเพื่อแก้ปัญหาสัญชาติในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ เหตุที่จัดแบ่งช่วงเวลาเช่นนี้ เพราะก่อนปี 2547 สภาพของคนสองน้ำยังไม่มี การเคลื่อนไหวหรือการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชีวิต แต่เมื่อเกิดภัยธรรมชาติธรณีพิบัติสึนามิซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้ จึงใช้ช่วงเวลาดังกล่าวมาแบ่ง เพื่อให้เห็นถึงลักษณะพลวัตวิถีชีวิตของกลุ่ม “คนสองน้ำ” ในจังหวัดระนอง

1. ช่วงแรกของกลุ่มคนสองน้ำที่อพยพเข้ามาอยู่ในฝั่งไทย (ก่อนปี พ.ศ. 2547)

เป็นช่วงที่กลุ่ม “คนสองน้ำ” ในเมืองมะริดและมะลิวัลย์ได้อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดระนองตามพื้นที่ต่างๆ

ทั้งในตัวเมือง และตามเกาะเล็กเกาะน้อยที่อยู่ทางฝั่งไทย ซึ่งวิถีชีวิต “คนสองน้ำ” ในช่วงแรกของการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดระนอง สามารถประมวลผลการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิต “คนสองน้ำ” ในจังหวัดระนอง 3 ด้าน คือ วิถีชีวิตด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิตด้านการทำมาหากิน และวิถีชีวิตด้านความสัมพันธ์ของครัวเรือนและเครือญาติ

วิถีชีวิตด้านความเป็นอยู่ การอพยพเข้ามาของกลุ่ม “คนสองน้ำ” จะเข้ามาตามคำชักชวนของญาติพี่น้องที่อยู่ฝั่งระนอง กลุ่มคนดังกล่าวจะเข้ามาอยู่กับญาติพี่น้องของตนประมาณ 1-2 ปี ระหว่างอาศัยอยู่กับญาติก็เดินทางข้ามไปมา ระหว่างบ้านของตัวเองที่อยู่ทางฝั่งพม่ากับบ้านญาติในฝั่งระนอง เพื่อกลับไปเล่าถึงความ เป็นอยู่ของตนเองในฝั่งระนองให้ญาติทางฝั่งพม่าฟัง และชักชวนกันมาทำงานหรือประกอบอาชีพที่ทำได้ ซึ่งเป็นเงินรายได้ที่มากกว่าในฝั่งพม่า จึงเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่พวกเขาสามารถทำมาหากินได้ และสามารถข้ามกลับไปดูแลพ่อแม่หรือญาติพี่น้องตลอดจนไร่นา เรือกสวน ที่ยังอยู่ทางฝั่งพม่า ดังนั้นช่วงแรกกลุ่มคนเหล่านี้ จะข้ามฝั่งมาอยู่แถวอำเภอกระบุรีก่อน เพราะที่กระบุรีสามารถข้ามไป-มา ได้สะดวกกว่าที่อื่น เนื่องจากมีเรือโดยสารข้ามฟาก ค่าโดยสารราคา 5 บาท ก็สามารถข้ามกลับไปบ้านของตนในพม่าได้แล้ว แต่ถ้าเข้ามาอยู่ในตัวเมืองระนองกลุ่มคนเหล่านี้ก็กลัวว่าจะถูกตำรวจจับ เนื่องจากไม่มีบัตรประชาชนจึงต้องเลือกที่พักอาศัยที่ตั้งอยู่ในซอยลึกห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 2-3 กิโลเมตร และไม่ค่อยเดินทางไปไหนเพราะกลัวเขาจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคนพม่า “คนสองน้ำ” เหล่านี้จึงไม่เปิดเผยตัวเอง

ลักษณะการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็สร้างแบบง่าย ๆ คล้ายกับชนบทที่อยู่ในนา เป็นกระท่อมเล็ก ๆ ใช้สำหรับไว้หุงหาอาหาร บ้านเรือนหนึ่งหลังมีสมาชิก

ประมาณ 3 ครัวเรือนขึ้นไป สมาชิกทุกคนจะอาศัยอยู่รวมกันอยู่ประมาณ 2-3 ปี จึงจะเริ่มขยับขยายครอบครัวไปอยู่ยังพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดระนอง สำหรับการบริโภคอุปโภคของคนสองน้ำในช่วงที่อพยพมาใหม่ๆ อาศัยการแบ่งปันอาหารจากญาติพี่น้องที่ให้ที่อยู่อาศัยจำพวกข้าวสาร น้ำปลา กะปิ พริกแห้ง ตลอดจนเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ โดยใช้สิ่งของแลกเปลี่ยนกันหรือบางครั้งก็ใช้แรงงานแลกเปลี่ยนสิ่งของจากญาติพี่น้องมาใช้ในครัวเรือน ส่วนด้านการสาธารณสุขที่รัฐจัดสรรให้ ซึ่งได้แก่น้ำประปา และไฟฟ้า กลุ่ม “คนสองน้ำ” ยังใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้เอง ส่วนน้ำดื่ม-น้ำใช้ได้จากน้ำฝน และแหล่งน้ำธรรมชาติที่อยู่ในจังหวัดระนอง ด้านสาธารณสุขเวลาไม่สบายกลุ่มคนเหล่านี้จะใช้วิธีการรักษาโดยการต้มยาสมุนไพรต้ม หรือให้ญาติช่วยซื้อยาจากร้านขายยาทั่วไปในเมืองระนองมารับประทาน ไม่ค่อยใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ และในด้านศาสนาความเชื่อและวัฒนธรรม กลุ่มคนสองน้ำมีทั้งนับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ซึ่งกลุ่มคนดังกล่าวก็ปฏิบัติตามศาสนาของตนเอง การแต่งกายผู้หญิงส่วนใหญ่จะห่มผ้าถุง สวมเสื้อแขนยาวหรือเสื้อผ้าที่มีชายตามท้องตลาดทั่วไป ส่วนผู้ชายแต่งกายเหมือนชาวบ้านทั่วไปในจังหวัดระนอง คือ เสื้อยืดกางเกงขาสั้นหรือกางเกงขาก๊วย ภาษาที่ใช้พูดกันโดยมากเป็นภาษาไทย แต่บางคนก็ฟังและพูดภาษาพม่าได้บ้าง การคมนาคมติดต่อในระยะแรกๆ ของการอพยพกลุ่มคนเหล่านี้มักตั้งถิ่นฐานห่างไกลจากถนนสายหลักๆ จึงใช้วิธีการเดินเท้าออกมานอกปากทาง เพื่อขอโดยสารรถยนต์ของผู้คนที่สัญจรผ่านไปมา การติดตามข่าวสารมักจะสนใจข่าวสารเกี่ยวกับญาติพี่น้องมากกว่าอย่างอื่น เช่น เรื่องของการอพยพเข้ามาแล้วไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ใดทำมาหากินดีหรือไม่ เพื่อจะได้ชักชวนเครือญาติที่ฝั่งพม่าให้เข้ามาทำมาหากินและอยู่อาศัยในจังหวัดระนอง นอกจากนี้ในการ

ติดต่อส่งข่าวหรือส่งเงินให้กับครอบครัวในฝั่งพม่าก็จะใช้วิธีการฝากเงินไปกับคนรู้จักที่มีพาสปอร์ต ซึ่งสามารถข้ามไปข้ามมาระหว่างฝั่งพม่ากับระนองได้โดยไม่ผิดกฎหมาย หรือกับคนรู้จักที่มีทั้งบัตรประชาชนไทยและประชาชนพม่า หรือบางครั้งก็เดินทางกลับบ้านด้วยการอาศัยเรือประมงพาณิชย์ที่จะต้องเข้าไปจับสัตว์น้ำในฝั่งพม่า โดยใช้วิธีการจ่ายค่าโดยสารให้กับคนที่เป็นหัวหน้าดูแลเรือดังกล่าว และจ่ายค่าส่วยให้กับตำรวจพม่า เพื่อขอเข้าไปยังฝั่งพม่าและกลับมายังฝั่งไทย ส่วนด้านการศึกษากลุ่มคนเหล่านี้ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือ แต่บางคนถ้าได้เรียนหนังสือก็จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บางคนเข้ามาแล้วก็บวชเป็นพระหนังสือ ก็อาจเรียนทางพระ โดยสภาพทั่วไปของการอพยพเข้ามาช่วงระยะแรกๆ คนสองน้ำไม่ค่อยสนใจเรื่องการศึกษาสักเท่าใดนัก เพราะจะห่วงเรื่องการทำมาหากินเลี้ยงชีพมากกว่าการเรียนหนังสือ

วิถีชีวิตด้านการทำมาหากิน วิถีชีวิตด้านการทำมาหากินของ “คนสองน้ำ” ในช่วงแรกของการอพยพเข้ามาจะเป็นการประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอดและการบริโภคในครัวเรือนมากกว่าการประกอบอาชีพเพื่อการหารายได้ที่เป็นตัวเงิน ยกเว้นกลุ่มคนสองน้ำที่เข้ามาทำงานในฝั่งไทย เพื่อส่งเงินไปเลี้ยงดูครอบครัวที่อยู่ฝั่งพม่าก็จะประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก แต่เมื่ออาศัยอยู่ในฝั่งระนองได้ประมาณ 2-3 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และรู้จักญาติหรือผู้คนในพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่มากขึ้น จนกลายเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งในกลุ่มสังคมที่มีเพื่อนบ้าน กลุ่มคนเหล่านี้ก็ไม่คิดอยากจะทำกลับไปอยู่ทางฝั่งพม่าอีก จึงคิดขยับขยายหาพื้นที่ที่สามารถเพาะปลูก ทำนา ทำสวนผลไม้ ทำสวนยางเป็นอาชีพเสริมให้กับตนเอง นอกเหนือจากการทำอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียว ประกอบกับจังหวัดระนองยังมีพื้นที่ว่างเปล่าที่สามารถเข้าไปอยู่ และทำการเกษตรได้

โดยการอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติหรือน้ำจากขุมเหมืองแร่ร้าง จึงเริ่มหันมาให้ความสนใจกับอาชีพการเกษตรและเริ่มจับจองที่อยู่อาศัยหรือเริ่มหาเช่าที่ดินของคนรู้จัก เพื่อใช้ทำการเกษตรและพัฒนาเป็นอาชีพหลักในเวลาต่อมา

วิถีชีวิตด้านความสัมพันธ์ในครัวเรือนและเครือญาติ ความสัมพันธ์ในครัวเรือนและเครือญาติในช่วงระยะแรกของการอพยพเข้ามาในฝั่งไทย มีสมาชิกของครัวเรือนประมาณ 3-4 คน โดยบ้านเรือนแต่ละหลังมีสมาชิกของครัวเรือน 3-4 ครัวเรือน ซึ่งรวมสมาชิกแล้วบ้านหลังหนึ่งจะมีสมาชิกประมาณ 7-15 คน และสมาชิกทุกคนในครัวเรือนจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การใช้แรงงานไปรับจ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องใช้อุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญ แรงงานจากสมาชิกผู้ชายเป็นแรงงานสำคัญ หัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่ออกไปทำงานรับจ้างเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว จึงมีอำนาจในการปกครองครัวเรือนและเป็นผู้นำในการทำ การใดๆ แต่เพียงผู้เดียว ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ในการทำงานบ้านทั่วไป จัดเตรียมอาหารไว้เลี้ยงคนในครอบครัวและบทบาทของลูก ถ้าเป็นผู้หญิงก็จะช่วยมารดาทำงานบ้าน ถ้าเป็นลูกผู้ชายก็จะออกไปช่วยบิดาทำงานนอกบ้าน ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและชุมชน “คนสองน้ำ” จะให้ความสนิทสนมกับเครือญาติที่ใกล้ชิดเท่านั้น และมีความสัมพันธ์ในชุมชน โดยให้ความช่วยเหลือพึ่งพากันในด้านต่างๆ เช่น งานบุญ งานศพ และงานที่เกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร เฉพาะผู้ที่อยู่ในละแวกเดียวกันและต้องเป็นเครือญาติที่ใกล้ชิดกับตนเท่านั้น เพราะกลัวชาวบ้านคนอื่นๆ ที่ไม่ใช่เครือญาติรังเกียจกล่าวหาว่าเป็นพม่า จึงไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก สำหรับครัวเรือนของคนสองน้ำที่อพยพเข้ามาทีหลังก็ต้องเชื่อฟังผู้นำหรือหัวหน้าของครัวเรือนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว

2.ช่วงที่เกิดภัยธรณีพิบัติ ปี พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน

การศึกษาวถีชีวิตของกลุ่ม “คนสองน้ำ” ที่อพยพเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ฝั่งไทยในจังหวัดระนองช่วงหลังจากเกิดภัยธรณีพิบัติในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 เป็นต้นมา หน่วยงานทางราชการได้มีการสำรวจตรวจสอบ และจัดทำทะเบียนประวัติและเอกสารแสดงตนสำหรับบุคคลที่ไม่มีชื่ออยู่ในระบบทะเบียนราษฎร ซึ่งกลุ่ม “คนสองน้ำ” ได้กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ เช่น “คนสองน้ำ” ในเขตพื้นที่อำเภอกระบุรี “คนสองน้ำ” ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง และ “คนสองน้ำ” ในเขตพื้นที่เกาะตาครุฑ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมี “คนสองน้ำ” อาศัยอยู่กันเป็นหมู่บ้านหลายครัวเรือน ผู้วิจัยจึงศึกษาวถีชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าว โดยจะศึกษาวถีชีวิต 3 ด้าน คือ วิถีชีวิตด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิตด้านการทำมาหากิน และวิถีชีวิตด้านความสัมพันธ์และเครือญาติ

วิถีชีวิตด้านความเป็นอยู่ หลังจากที่ “คนสองน้ำ” เข้ามาอยู่ในฝั่งระนองแล้วก็เริ่มขยับขยายเข้ามาในอำเภอเมืองโดยคำชักชวนของเครือญาติที่เป็นกลุ่ม “คนสองน้ำ” ด้วยกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มคนเหล่านี้ก็ยังไม่เปิดเผยตัวเอง ดังนั้นลักษณะของการตั้งถิ่นฐานและการปลูกสร้างบ้านเรือนของ “กลุ่มคนสองน้ำ” จึงมีตั้งแต่บ้านเรือนที่กั้นด้วยไม้ไผ่ ไปจนถึงบ้านซีเมนต์ ส่วนหลังคามีทั้งที่มุงด้วยใบจาก มุงสังกะสี มุงกระเบื้อง ซึ่งมีความหลากหลายแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะบ้านเรือนขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ การเงินของแต่ละครอบครัว และขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน นอกจากนี้ลักษณะของบ้านที่สร้างก็ขึ้นอยู่กับสถานที่หรือพื้นที่ที่ทำการก่อสร้าง ถ้าเป็นกลุ่มคนสองน้ำที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองกับพื้นที่อำเภอกระบุรี ส่วนใหญ่เป็นบ้านซีเมนต์ สร้างอยู่ติดกันไปตลอดเหมือนห้องแถว และมักจะเป็นบ้านเช่าหรือบ้านสร้างเอง แต่เช่าที่ดินเขาอยู่ และอยู่ลึกเข้าไปเป็น

ซอยห่างจากปากทางถนนใหญ่ประมาณ 1-2 กิโลเมตร ส่วนกลุ่มคนสองน้ำที่อยู่ตามเกาะตาครุฑหรือเกาะอื่นๆ มักเป็นบ้านเรือนที่ก่อสร้างด้วยไม้ยกเสาสูงบ้างเตี้ยบ้าง เพื่อใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์การประมงพื้นบ้าน จำพวกอวนและส่วนหนึ่งทำเป็นพื้นที่นั่งเล่นพักผ่อน บ้านเรือนจะปลูกติดๆ กันตามแนวชายฝั่งทะเล ด้านหลังของตัวบ้านจะเป็นภูเขา

ภาพที่ 1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนสองน้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง

ภาพที่ 2 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนสองน้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่เกาะตาครุฑ

ภาพที่ 3 อาหารพื้นบ้านที่พบได้ทั่วไป

อาหารการกินของกลุ่มคนสองน้ำที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองและเขตพื้นที่อำเภอกระบุรี ก็อาศัยซื้อสินค้าจากตลาดสด อาหารเป็นอาหารพื้นบ้านง่าย ๆ ที่พบเห็นทั่วไป เช่น แกงไตปลา ทอดมัน แกงไก่ แกงเลียง เป็นต้น สำหรับกลุ่มคนสองน้ำในเขตพื้นที่เกาะตาครูด และเกาะอื่นๆ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและประกอบอาชีพหลัก คือ ประมงพื้นบ้านเรืออวนรุนปูชาวบ้านจะบริโภคอาหารที่ตัวเองจับมาได้ถ้าหากเหลือก็มีการแบ่งขาย นอกจากนี้ชาวบ้านบางคนก็จะเลี้ยงไก่ เป็ด ไข่เป็นอาหารด้วย ส่วนเครื่องอุปโภค เช่น พวกสบู่ ยาสีฟัน แป้ง ยาสระผม ผงซักฟอก ฯลฯ หรือของใช้ที่จำเป็นต่างๆ สามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไปที่ตั้งอยู่ในเมืองระนอง รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนบางอย่างของบุตรหลานก็สะดวกต่อการซื้อ ส่วนกลุ่มคนสองน้ำที่อยู่ในพื้นที่เกาะตาครูดก็สามารถหาซื้อสินค้าดังกล่าวได้จากบนฝั่งในเมืองระนองเช่นกันหรืออาจจะหาซื้อจากร้านค้าขนาดเล็กในหมู่บ้านด้านสาธารณสุขที่รัฐได้จัดสรรให้ ได้แก่ น้ำประปา ไฟฟ้า สำหรับกลุ่มคนสองน้ำที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอกระบุรี สามารถต่อน้ำประปาและไฟฟ้าได้จากญาติโดยต่อพ่วงมาติดที่บ้านของตัวเองในกรณีที่สร้างบ้านเอง แต่ถ้าเช่าที่ดินของคนอื่น หรือเช่าบ้านอยู่เจ้าของบ้านเช่าก็จะขอไฟฟ้าและน้ำประปาไว้ให้เรียบร้อยแล้ว เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีบัตรประชาชนและไม่

ทะเบียนบ้าน จึงไม่สามารถยื่นคำร้องขอใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาจากหน่วยงานของรัฐได้ ส่วนกลุ่มคนสองน้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่เกาะตาครูดยังไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ ชาวบ้านใช้น้ำจากธรรมชาติทั้งน้ำฝนและแหล่งน้ำจืดตามธรรมชาติที่ไหลจากแอ่งหินบนเขา โดยสร้างเป็นแท่งก้นน้ำรองรับไว้ที่ตีนเขา ซึ่งน้ำจะไหลอยู่ตลอดเวลาการมาตักน้ำแต่ละครั้งจะต้องบรรทุกกับเรือ ส่วนไฟฟ้าชาวบ้านบางครัวเรือนที่มีฐานะก็จะมีเครื่องปั่นไฟใช้เอง แต่ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านนิยมใช้ตะเกียงเจ้าพายุที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง การรักษาพยาบาลมักรักษาที่หมอพื้นบ้านก่อน หรือซื้อยามารับประทานเอง ถ้าไม่สบายมากจึงจะไปใช้บริการคลินิกของหมอในเมืองไม่ชอบไปโรงพยาบาลเพราะไม่มีบัตรประชาชนและกลัวถูกตำรวจจับ การเดินทางติดต่อกันภายในหมู่บ้าน หรือภายนอกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ หรือรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง และรถสองแถววิ่งรอบเมือง กลุ่มคนสองน้ำไม่ค่อยเดินทางออกจากเขตพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ เนื่องจากไม่มีบัตรประชาชน การเดินทางออกจากจังหวัดระนองจึงเป็นเรื่องที่ยากมาก แต่ถ้ามีบัตรไทยพลัดถิ่นจะเดินทางไปไหนก็ได้แต่ต้องอยู่ภายในเขตพื้นที่จังหวัดระนองเท่านั้น ยกเว้นบางคนที่มีทางราชการออกบัตรประชาชนให้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นบัตรประชาชนเต็มรูปแบบ (I.D. card) มีข้อมูลของผู้ถืออยู่ที่ทะเบียนราษฎร จึงจะสามารถเดินทางข้ามจังหวัดไปไหนก็ได้ในประเทศไทย ส่วนพื้นที่เกาะตาครูดและเกาะอื่นๆ ใช้เรือเป็นพาหนะ สำหรับการติดตามข่าวสารกลุ่มคนเหล่านี้สนใจข่าวที่เกี่ยวกับการสำรวจรายชื่อคนไทยพลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย เพราะต้องการได้มาซึ่งบัตรประชาชนและสัญชาติไทย

การศึกษาด้านศาสนา ความเชื่อและวัฒนธรรมของ “คนสองน้ำ” พบว่ากลุ่มคนสองน้ำในจังหวัดระนองมีทั้งนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม ซึ่งทั้งสองศาสนาก็ให้ความสำคัญในศาสนาของตน สังเกตจาก

บ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ถ้านับถือศาสนาพุทธจะมีหิ้งพระ
อยู่ในบ้านและจะไปวัดในวันธรรมสวนะและร่วม
ประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ ทางศาสนา เช่น การไปเวียน
เทียน การทำสารทเดือนสิบ เป็นต้น สำหรับกลุ่มคนสอง
น้ำในเขตพื้นที่เกาะตาครุดทุกครัวเรือนเป็นชาวมุสลิม
นับถือศาสนาอิสลาม มีการทำพิธีกรรมต่างๆ ทาง
ศาสนา ภาษาส่วนใหญ่ที่กลุ่ม “คนสองน้ำ” ใช้ในการ
สื่อสารก็คือ ภาษาไทย กลุ่มคนเหล่านี้สนับสนุนให้บุตร
หลานเรียนหนังสือ ตามการศึกษาภาคบังคับที่รัฐต้องจัด
ให้ คือ เรียนหนังสือตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 เท่านั้น เนื่องจากเด็กสองน้ำไม่มีสูติบัตรและสัญชาติ
จึงไม่สามารถเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ
ระดับอุดมศึกษาในอนาคตได้ ยกเว้นกรณีที่เด็กสองน้ำ
บางคนที่พ่อแม่ยกให้เป็นลูกบุญธรรมของคนที่มีบัตร
ประชาชนและมีสัญชาติไทย เด็กเหล่านี้ก็มีสัญชาติไทย
มีใบแจ้งเกิด และมีชื่อในทะเบียนบ้านของพ่อแม่บุญ
ธรรม ซึ่งเป็นญาติของตัวเองที่อยู่ที่ฝั่งไทยตั้งแต่แรก
เด็กคนนั้นก็ไม่มีสิทธิในการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล
จนถึงระดับอุดมศึกษา

วิถีชีวิตด้านการทำมาหากิน กลุ่มคนสองน้ำ
ที่อพยพเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ฝั่งไทยในจังหวัดระนอง ส่วน
ใหญ่จะประกอบอาชีพหลักตามลักษณะภูมิศาสตร์ของ
พื้นที่ที่ตัวเองอาศัยอยู่ กลุ่มคนสองน้ำในเขตพื้นที่อำเภอ
เมือง และกลุ่มคนสองน้ำในเขตพื้นที่กระบี่ ส่วนใหญ่มี
อาชีพหลัก คือ อาชีพรับจ้าง เช่น ขับรถมอเตอร์ไซด์
รับจ้าง ตัดยางจ้าง รับจ้างทำสวน รับจ้างขนของใน
ตลาด หรือเป็นลูกจ้างในร้านขายของ โชห่วย และเป็น
ลูกจ้างกรรมกรก่อสร้าง เพราะกลุ่มคนสองน้ำที่อพยพ
เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ฝั่งไทยในจังหวัดระนองส่วนใหญ่จะไม่มี
พื้นที่ทำมาหากินและไม่มีสิทธิในการถือครองที่ดิน
เนื่องจากเป็นบุคคลที่ไม่ใช่สัญชาติไทยจึงไม่สามารถทำ
นิติกรรมใดๆทั้งสิ้น นอกจากจะเช่าที่ของญาติพี่น้อง

หรือพื้นที่ว่างเปล่าจากการทำเหมืองแร่ดีบุกในอดีต
เพื่อทำการเพาะปลูก หรือเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม
ให้กับตนเอง รายได้ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ทำและ
จำนวนผลผลิตที่นำออกจำหน่ายแต่ละครั้งซึ่งไม่แน่นอน
ส่วนกลุ่มคนสองน้ำในเขตพื้นที่เกาะตาครุดและเกาะ
อื่นๆ ส่วนใหญ่ทำประมงพื้นบ้านเรืออวนปูเป็นอาชีพ
หลัก ซึ่งเป็นประมงพื้นบ้านห่างจากชายฝั่งประมาณ 3
กิโลเมตร แต่บางคนรับจ้างออกทะเลไปกับเรือประมง
พาณิชย์ รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับกำจับสัตว์ทะเล
ได้มากหรือน้อย ส่วนอาชีพเสริมที่กลุ่มคนสองน้ำในเขต
พื้นที่เกาะตาครุดทำ เช่น การเข้าไปรับจ้างทำงาน
ก่อสร้างในเมือง การขับเรือรับจ้างส่งคนข้ามฟากตาม
เกาะเล็กเกาะน้อยที่อยู่ตามบริเวณฝั่งไทย

**วิถีชีวิตด้านความสัมพันธ์ของครัวเรือน
และเครือญาติ** เมื่อกลุ่ม “คนสองน้ำ” อพยพเข้ามาตั้ง
ถิ่นฐานในจังหวัดระนองได้ประมาณ 1-2 ปี ก็จะชักชวน
ครอบครัว และเครือญาติที่อยู่ทางฝั่งพม่าให้อพยพเข้า
มาฝั่งระนอง โดยมาอยู่อาศัยกับครัวเรือนของตน การ
อพยพเข้ามาแต่ละครั้งจะมาพร้อมกัน 3-4 ครัวเรือน
และกระจายอาศัยอยู่ตามบ้านญาติพี่น้องที่เป็นกลุ่ม “คน
สองน้ำ” เหมือนกัน แต่เมื่อครัวเรือนใดที่อพยพมาอยู่
แล้วประมาณ 3-5 ปี ครัวเรือนเหล่านั้นจะขยับขยาย
ครอบครัวของตัวเองมาปลูกบ้านใหม่ในบริเวณที่ดิน
เดียวกัน หรืออาจจะขยับขยายโยกย้ายไปอยู่กับญาติพี่
น้องยังเขตพื้นที่อื่นในจังหวัดระนองที่ยังพอมิที่ดินรกร
ร้างว่างเปล่าจากการทำเหมืองแร่ หรือพื้นที่ที่ยังระบุ
ไม่ได้ว่าเป็นหน่วยงานใด การโยกย้ายหาทำเลที่ตั้งถิ่น
ฐานใหม่ก็เพื่อการแสวงหารายได้ หรือการสะสมทุน
ทรัพย์เพื่อเก็บไว้ใช้จ่ายเกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้ที่
จำเป็น เนื่องจากผลผลิตจากธรรมชาติเริ่มไม่เพียงพอ
สำหรับสมาชิกทุกคนในครัวเรือนเหมือนช่วงระยะแรกที่
อพยพเข้ามาอยู่กับญาติพี่น้องทางฝั่งระนอง ทำให้

สมาชิกในครัวเรือนเกือบทุกคนต้องดิ้นรนหารายได้ให้เพียงพอับรายจ่าย ส่งผลกระทบต่อบทบาทและการทำหน้าที่ของตัวเองต่อสมาชิกในครัวเรือน ทำให้การทำหน้าที่ของบิดามารดาบางครัวเรือนเปลี่ยนไป คือ ต้องให้สมาชิกคนอื่นดูแลลูก ๆ ของตน และความสัมพันธ์เกี่ยวกับญาติพี่น้องที่เปลี่ยนไปด้วย จากเดิมเคยนำเข้ามาของมาแลกเปลี่ยนกันหรือการใช้แรงงานเพื่อมาแลกเปลี่ยนเป็นข้าวของก็จะกลายเป็น “การรับจ้าง” เพื่อให้ได้ค่าตอบแทนที่เป็นเงิน การตอบแทนโดยการนำผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูก หรือทำประมงพื้นบ้านเมื่อจับสัตว์น้ำได้จากการ “ให้” เป็น “ขาย” ในราคาถูกทุกสิ่งทุกอย่างถูกตีค่าเป็น “ราคา” หมัดก็เพื่อหารายได้เข้าครัวเรือน บทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนไปจากการเป็นภรรยาหรือแม่ที่ต้องดูแลเรื่องอาหารให้สมาชิกทุกคนในครัวเรือน ได้กลายเป็นแรงงานหลักในการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว โดยการไปรับจ้างเป็นคนงานของโรงงานอุตสาหกรรมแถวสะพานปลาในเขตอำเภอเมืองระนอง หรือเป็นแม่ค้าขายผักอยู่ในตลาด ส่วนลูกชายหรือลูกสาวถ้าไม่เรียนหนังสือแล้วก็ต้องทำงานหาเงินเพื่อหารายได้เข้าครัวเรือน ทำให้การทำหน้าที่ระหว่างกันในครัวเรือนมีความสำคัญน้อยลง เนื่องจากภาวะความจำเป็นและความอยู่รอดของครอบครัว จึงต้องลดขนาดของครัวเรือนลง คือ การแยกครอบครัวออกมาสร้างครัวเรือนของตนเอง โดยการปลูกบ้านหลังใหม่ในบริเวณใกล้เคียง หรือหาเช่าบ้านอยู่ในอำเภอเมืองขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจและอาชีพที่กำลังทำอยู่

นอกจากนี้หลังจากการเกิดภัยธรณีพิบัติในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 เป็นต้นมา หน่วยงานทางราชการได้มีการสำรวจตรวจสอบ และจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่ประสบปัญหาเรื่องสัญชาติ เพื่อจัดทำทะเบียนประวัติและเอกสารแสดงตนสำหรับบุคคลที่ไม่มีชื่ออยู่ในระบบทะเบียนราษฎร ดังนั้นเมื่อหน่วยงานของราชการให้รับลงทะเบียนผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย

ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถเดินทางหรืออาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ส่วนใดของจังหวัดระนองก็ได้ แต่ไม่อนุญาตให้เดินทางออกนอกจังหวัด ยกเว้นผู้ที่มีบัตรประชาชน 13 หลัก หรือ (I.D. card. เท่านั้น) และอนุญาตให้ลูก ๆ ของกลุ่มคนดังกล่าวได้รับการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี ตามที่รัฐจัดให้ คือ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่งผลให้บทบาทและพฤติกรรมของเด็กและผู้ปกครองเปลี่ยนไป ผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมส่งเสริมให้บุตรหลานของตนเข้าสู่สถาบันการศึกษา โดยคิดว่าเป็นหนทางในการประกอบอาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต บางครัวเรือนจึงพยายามสนับสนุนให้ลูก ๆ มุ่งหน้าเรียนหนังสืออย่างเดียว โดยไม่ต้องมาช่วยเหลืองานในครอบครัวมากนัก บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของลูกซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวจึงลดน้อยลง และเพิ่มภาระให้กับพ่อแม่ในการหารายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรและเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน

ความสัมพันธ์ภายในชุมชนของกลุ่ม “คนสองน้ำ” ความสัมพันธ์ภายในชุมชนของกลุ่ม “คนสองน้ำ” ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนของกลุ่ม “คนสองน้ำ” เป็นความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติที่ก่อให้เกิดความอบอุ่นให้หมู่เครือญาติพี่น้องที่คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน (2) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม “คนสองน้ำ” กับนายจ้างหรือนายทุน จะมีความผูกพันกันไปตลอด เพราะต่างฝ่ายต่างก็ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (3) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม “คนสองน้ำ” กับหน่วยงานราชการ จากเหตุการณ์ภัยธรณีพิบัติในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ทางหน่วยงานของราชการได้ทำการสำรวจ ตรวจสอบ และจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่ประสบปัญหาเรื่องสัญชาติในพื้นที่ประสบภัยธรณีพิบัติ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้เป็นที่รู้จักในจังหวัดระนอง มีอิสระในการ

เดินทางไปยังอำเภอต่างๆ ในจังหวัดระนอง โดยไม่ต้อง
กลัวตำรวจจับ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม “คนสอง
น้ำ” กับหน่วยงานขององค์กรเอกชน องค์กรเอกชน
(NGOs) นับว่าเป็นหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในพื้นที่
เพราะเข้ามาปลูกฝังส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ทำให้กลุ่ม
“คนสองน้ำ” สามารถมีอาชีพและได้รับการดูแลจากรัฐ

สภาพปัญหาและความต้องการของ “คน สองน้ำ” ในจังหวัดระนอง

1. สภาพปัญหาและความต้องการทางด้าน
สังคม ได้แก่ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับที่อยู่
อาศัย พบในพื้นที่เกือบทุกพื้นที่ที่กลุ่มคนสองน้ำอาศัย
อยู่ เกิดจากการอพยพเข้ามาเรื่อยๆ และมาอาศัยอยู่
ร่วมกันหลายครัวเรือน ทำให้ที่อยู่อาศัยค่อนข้างคับแคบ
จะขยับขยายบ้านเรือนไปยังพื้นที่อื่นๆ ก็ทำได้ยาก
เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ยังไม่มียศบรรพชาชน จึงไม่
สามารถถือครองที่ดินหรือซื้อบ้านจัดสรรได้ ปัญหาและ
ความต้องการเกี่ยวกับการศึกษา กลุ่มคนสองน้ำใน
จังหวัดระนองต้องการให้ลูกหลานของตนได้เรียน
หนังสือ เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต แต่มีปัญหา
ตรงที่ลูกๆ ของกลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีใบแจ้งเกิดและไม่มี
ทะเบียนบ้าน จึงทำให้เกิดปัญหายุ่งยากในการส่งลูกๆ
ไปเรียนหนังสือ ส่วนปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด จัดเป็น
ปัญหาที่สำคัญของจังหวัดระนอง เนื่องจากพื้นที่ของ
จังหวัดระนองเป็นจังหวัดชายแดนที่มีพื้นที่ติดต่อกับ
ประเทศพม่าที่มากที่สุด เมื่อพื้นที่เป็นแนวชายฝั่งทะเล
จึงยากต่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาบ้าได้แพร่กระจายอย่างรวดเร็วใน
กลุ่มคนสองน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเยาวชนอายุระหว่าง
18-25 ปี ที่ประกอบอาชีพทำการประมง นอกจากนี้กลุ่ม
คนสองน้ำที่อยู่ตามเกาะเล็กเกาะน้อยในฝั่งไทยยังคง
ข้ามฟากกลับไปบ้านของตัวเองยังฝั่งพม่า ทำให้ง่ายต่อ
การเป็นผู้เสพและผู้ค้า เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้รับ

การศึกษาขาดอาชีพที่มีรายได้แน่นอน จึงต้องการเงิน
มาจับจ่ายใช้สอย

2. สภาพปัญหาและความต้องการทางด้าน
เศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับที่ดิน
ทำกิน ปัญหานี้เกิดจากการอพยพย้ายถิ่นจากฝั่งพม่า
เข้ามาตามคำชวนของญาติพี่น้องที่เป็นคนสองน้ำ
เหมือนกัน เมื่อมาอยู่ด้วยกันแล้วกลุ่มคนสองน้ำที่อพยพ
มาอยู่ก่อน ก็จำเป็นต้องแบ่งที่ดินที่ตนเองอาศัยอยู่ก่อน
ให้กับญาติพี่น้องที่ชักชวนมา ทำให้ปัญหาการไม่มีที่ดิน
ทำกินเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับการเป็นคนสองน้ำจึง
ไม่สามารถซื้อหรือเช่าที่ดินทำกินเพิ่มขึ้นได้ บางคนจึง
เริ่มบุกรุกป่าและตัดไม้โกงกางเผ่าถ่านขาย ซึ่งปัญหา
ดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขจากชุมชน และภาครัฐ
เท่าที่ควร

ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการประกอบ
อาชีพ กลุ่มคนสองน้ำที่อพยพเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ฝั่งไทยใน
จังหวัดระนอง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักตามลักษณะ
ภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่ตัวเองอาศัยอยู่ กลุ่มคนสองน้ำใน
เขตพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอกระบุรี ประกอบอาชีพ
รับจ้างทั่วไปเพราะไม่มีที่ดินทำกิน และไม่มีความรู้หรือ
ถ้ามีความรู้ก็มีเพียงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้น
โอกาสในการเลือกอาชีพที่นอกเหนือจากอาชีพรับจ้าง
ไม่มีเลย เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ถูกจำกัดให้อยู่ในเขตพื้นที่
จังหวัดระนอง ไม่สามารถเดินทางไปประกอบอาชีพใน
พื้นที่จังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากไม่มีบัตรประชาชนไทย
(I.D. Card) ส่วนกลุ่มคนสองน้ำในเขตพื้นที่เกาะตาครูด
หรือตามเกาะเล็กเกาะน้อยในฝั่งไทย ประกอบอาชีพ
การทำประมงชายฝั่ง รายได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับกำ
จับสัตว์ทะเลได้มากหรือน้อย ส่วนใหญ่ประสบปัญหาต้นทุน
การผลิตสูง เนื่องจากน้ำมันราคาแพงและทรัพยากร
ต่างๆ ในทะเลลดน้อยลง ทำให้ผู้ประกอบอาชีพนี้ หันมา
ใช้เครื่องมือผิดประเภท เช่น อวนรุน อวนตาถี่ ระเบิด
และยาเบื่อปลา มากขึ้น

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับความยากจน จัดเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของกลุ่มคนสองน้ำ เพราะรายได้ส่วนใหญ่มาจากแรงงานของผู้ชาย และส่วนมากเป็นรายได้ของผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ก่อน ซึ่งมีเพียง 2-3 คนเท่านั้น ทำให้ประสบปัญหาด้านการเงินและการครองชีพ นอกจากนี้การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของกลุ่มคนสองน้ำในพื้นที่เกาะตาครูด และเกาะเล็กเกาะน้อย ยังมีนายทุนออกทุนให้ไปทำกิจกรรมเกี่ยวกับการประมง หรือจับจ่ายใช้สอยในยามที่รายได้ขาดมือนั้นจะต้องนำสัตว์น้ำที่จับได้ มาขายกับนายทุนที่ออกทุนให้เท่านั้น โดยนายทุนจะได้รายได้จากส่วนนี้พร้อมหักต้นทุนที่ได้ลงไป ทำเช่นนี้ไปจนกว่าจะหมดหนี้

3. สภาพปัญหาและความต้องการทางด้านสิ่งแวดล้อม ที่พบในเขตพื้นที่กลุ่มคนสองน้ำอาศัยอยู่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทำเลที่ตั้งรกร้างว่างเปล่าหรือพื้นที่เสื่อมโทรมหรือเป็นพื้นที่อับทางคมนาคม ปัญหาที่พบได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหามลภาวะทางเสียง ซึ่งพบทั่วไปในจังหวัดระนอง ที่อยู่อาศัยล้วนปลูกสร้างเพียงเพื่อให้มีที่อยู่หลับนอนประกอบกับการอยู่รวมกันหลายครัวเรือน ทำให้บริเวณพื้นที่ดังกล่าวแออัดและคับแคบ กลายเป็นชุมชนแออัด

ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสาธารณูปโภค ได้แก่ ปัญหาเรื่องไฟฟ้าและน้ำประปา เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีบัตรประชาชน และไม่มีทะเบียนบ้าน จึงไม่สามารถยื่นคำร้องขอใช้ไฟฟ้า และน้ำประปาจากหน่วยงานของรัฐได้ ส่วนปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสาธารณสุขที่พบในกลุ่มคนสองน้ำจังหวัดระนอง พบว่าไม่นิยมใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐ มักซื้อยามารับประทานเอง เพราะไม่ได้รับบริการที่ดีจากหน่วยงานของรัฐและต้องคอยนาน

4. สภาพปัญหาและความต้องการสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ คือ ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการ

ได้มาซึ่งสัญชาติไทย จากการสำรวจจัดทำทะเบียนประวัติครั้งแรกของหน่วยงานด้านความมั่นคง พบว่าเฉพาะในจังหวัดระนองมีคนไทยพลัดถิ่น (คนสองน้ำ) ไม่น้อยกว่า 4,000 คน แต่ทางราชการสามารถออกบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นหรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวให้สามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ มีประมาณ 1,400 คนเท่านั้น กลุ่มคนเหล่านี้ จึงไม่มีโอกาสได้รับการปฏิบัติจากรัฐไทย ตามสิทธิของพลเมืองซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สิทธิด้านการศึกษา สิทธิในเรื่องของการสามารถเดินทางทั้งในและนอกพื้นที่ได้อย่างอิสระ สิทธิในการจดทะเบียนสมรส สิทธิในการแจ้งเกิดแจ้งตาย สิทธิในการถือครองอสังหาริมทรัพย์ และสิทธิในด้านการเมืองการปกครอง

จากสภาพปัญหาและความต้องการของคนสองน้ำ จะเห็นได้ว่าสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นปัญหาและความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีผลสืบเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่นหนีความยากจน และความเดือดร้อนจากการรุกรานของทหารพม่า ซึ่งหากปล่อยปัญหาเหล่านี้ให้เป็นอยู่ต่อไปแล้ว นอกจากจะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลายด้าน ยังเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน คือ การมี “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เพราะว่าการกลุ่มคนสองน้ำมักถูกดูถูกดูแคลนหรือบางที่ถูกกล่าวหาว่าเป็น “พม่าหลบหนีเข้าเมือง” ทั้งที่เป็นคนเชื้อสายไทย พูดภาษาไทย และยึดมั่นในวัฒนธรรมไทย หากรัฐไม่ให้ความสำคัญกับกลุ่มคนเหล่านี้ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่สามารถข้ามไปมาระหว่างฝั่งไทยกับฝั่งพม่าได้ อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดระนอง และพื้นที่ในเขตภูมิศาสตร์ภาคใต้หรืออาจจะลุกลามไปทั่วพื้นที่ในประเทศไทย เพราะพื้นที่ของจังหวัดระนองเป็นพื้นที่แนวตะเข็บชายแดนไทยกับพม่า เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมายแล้วหนีไปอยู่ทางฝั่งพม่า ปัญหาด้านความมั่นคงเกี่ยวกับการ

แบ่งแยกดินแดนซึ่งอาจเกิดจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่ต้องการผลประโยชน์ในจังหวัดระนองหรือภูมิภาคใดก็ได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ รัฐควรให้ความสำคัญกับกลุ่มคนต่างๆที่สามารถเข้าไปอยู่ฝั่งพม่าได้

เอกสารอ้างอิง

1. โกศล วงศ์สุวรรณ. (2543). ปัญหาสังคมไทย. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น
2. ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2518). ชนกลุ่มน้อยในไทย. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา
3. บันเทิง พาพิจิตร.(2547). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
4. ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2521). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. สนธยา พลศรี. (2531). กระบวนการพัฒนาชุมชน. สุราษฎร์ธานี: วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี
6. สนิท สมครการ.(2525). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการทางสังคม. กรุงเทพฯ : O.S. Printer House Co ; LTD
7. สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2546) สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษา วิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). สังคมวิทยาครอบครัว. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

9. สุชิงค์ พงศ์ไพบุลย์. (2548). รักทักษิณ. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ
10. สุพัตรา สุภาพ. (2543). สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช
11. สุภัทร์ สกลไชย.(2548). การขอและการพิสูจน์สัญชาติไทยทำได้อย่างไร. กรุงเทพฯ : มพท

บุคคลานุกรม

1. แก้ว วงศ์นาญาติ สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ ... ซอย 10 ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
2. เนียม วงศ์นาญาติ สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ ... ซอย 10 ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
3. เสถียร อุเจริญ สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 72/5 ตำบลหาดส้มแป้น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
4. แฉง แฉงแก้ว สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 188 หมู่ที่ 3 ตำบลหาดส้มแป้น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
5. สงวน ทองรัก สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 113/1 หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านน้ำจืด อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง
6. สายชล เกิดจันทร์ทอง สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านน้ำจืด อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง
7. เรือง ทองคำ สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 34/3 หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านน้ำจืด อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง
8. อารณ อภิพัฒน์นูลวงศ์ สัมภาษณ์ ณ สถานที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหาดส้มแป้น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง